

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Hänsynsföreskriften – natur och kulturvärden får inte skadas	3
Grundvillkoren – förbud mot att bl.a plöja upp betesmarker inom natura 2000.....	3
Flexibilitet finns – 10 procent av marken inom gårdsstödet får innehålla vissa element utan avdrag	4
Övriga ytor som inte ingår i pro rata och inte uppfyller gårdsstödet definition	4
Marker som ingår i gårdsstödet måste hävdas och bibehålla ett fodervärde.....	4
Grundläggande krav för miljöersättningen – att beta med djur och förhindra igenväxning	4
1 Regelverk och krav som gäller för alla betesmarker	5
1.1 Hänsynsföreskriften	5
1.2 Tvärvillkor (byter namn till grundvillkor efter 2023).....	5
2 Regler som gäller jordbruksmark som får jordbrukarstöd	6
2.1 Krav på aktivitet på all jordbruksareal som ingår i gårdsstödet	6
2.2 Definition av betesmark i gårdsstödet	6
2.3 Definitioner av markklasser som kan ha särskild skötsel i miljöersättningen för betesmarker och slåtterängar	7
3 Skötselvillkor i miljöersättningen som gäller alla markklasser.....	10
3.1 Krav på bete och slåtter	10
3.2 Hålla borta igenväxning.....	11
3.3 Nationell lagstiftning	11
3.4 Markklasskriterier för betesmarker med särskild skötsel	12
3.5 Motiv till fastställda markklasser.....	13
3.6 Beskrivningens utformning	13
4 Åtagande för särskild skötsel	13
5 Uppföljning av markklasser	14
5.1 Ajourhållning av markklassen (se även bilaga 5 till detta dokument med processbilder och administrativt förlopp i avsnitt 8 i detta dokument).....	14

6	Kontroll	15
6.1	Kalibrering av fältpersonal	15
7	Rådgivning och kompetensutveckling	16
8	Möjligt administrationsförlopp och flödesschema för åtagandebeslut och ajourhållning av markklass utan åtagandeplan	16
8.1	Ansökan på mark utan fastställd markklass – beskrivning av den övre processen i bilaga 5 till detta dokument	16
8.2	Ansökan på mark med redan fastställd markklass särskilda värden eller specialklass – beskrivning av det nedre i figur 1	17
8.3	Åtagandeplan och åtagandebeslut idag	17
8.4	Kommunicering av åtagandet	20
Bilaga 1	Pro rata	23
	Bedömning av pro rata	23
Bilaga 2	Undantag	24
Bilaga 3	Landskapselement från föreskrift	25
	Definitioner av värdefulla landskapselement	25
Bilaga 4	Exempel på motiv och beskrivning	27
	Exempel 1. Motiv (exempel från de färdiga textförslagen)	27
	Exempel 2 (Motiv och beskrivning från en faktisk åtagandeplan)	27
	Exempel 3 (Motiv och beskrivning från en faktisk åtagandeplan)	27
Bilaga 5	Ajourhållnings- och handlägningsprocess	29

Bilaga 3 Styrmedel för betesmarker och slåtterängar med miljöersättning om vi tar bort individuella särskilda skötselvillkor samt process för administration

Värdena på våra betesmarker och slåtterängar har utvecklats genom den skötsel som utgör en del av lantbrukarnas verksamhet och som inte bara styrs av villkoren kring betesmarksersättningen. Utvecklingen är tätt knuten till att lantbrukarna håller betesdjur och denna djurhållning styrs framförallt av marknaden för animalier och utvecklingen i jordbrukssektorn i stort.

Detta dokument beskriver de åtgärder, krav och regelverk som tillsammans (utöver skeendena som beskrivs ovan) kommer att styra skötseln av betesmarker med särskild skötsel, det vill säga markklasserna med särskilda värden och specialklasserna och hur dessa ska följas upp, om särskilda skötselvillkor för varje enskild mark tas bort från 2023. De flesta av dessa styrmedel finns redan idag.

Dokumentet innehåller kortfattade beskrivningar av de olika styrmedlen.

Sammanfattning

Det finns flera olika regelverk som tillsammans styr skötsel av betesmarker och slåtterängar och gäller oavsett om åtagandepålag finns kvar eller inte. En utförligare beskrivning finns i bilaga 3. Vi har utgått från de nu kända regelverk som kommer att finnas på plats från 2023.

Hänsynsföreskriften – natur och kulturvärden får inte skadas

Hänsynsföreskriften (SJVFS 2020:2) gäller oavsett om marker ingår i en miljöersättning eller inte, i denna regleras att natur- och kulturvärden inte får skadas och att man inte får sprida gödsel på betesmarken.

Grundvillkoren – förbud mot att bl.a plöja upp betesmarker inom natura 2000

Om lantbrukaren söker jordbrukarstöd kommer det från 2023 att finnas grundvillkor som specifikt pekar ut att betesmarker i Natura 2000 områden inte får ställas om eller sluta att hävdas, om detta strider mot bevarandeplanen för området.

Flexibilitet finns – 10 procent av marken inom gårdsstödet får innehålla vissa element utan avdrag

En betesmark har rabatt om 10 procent för ytor inom ett block som inte uppfyller definitionen för betesmark/slätterängar inom gårdsstödet. Det kallas pro rata-avdrag och innebär att det är tillåtet att finnas varierande struktur av de element som ingår i pro rata-beräkningen upp till 10 procent av arealen utan att få ett avdrag på arealen. Om blocket har ytor med element på 10-50 procent genererar det ett procentuellt avdrag på arealen. Pro rata-element på upp till 500 kvm får ingå i arealen. Detta gör att många värdefulla element inberäknas i betesmarkerna fastän dessa ytor inte omfattas av den grundläggande betesmarksdefinitionen.

Övriga ytor som inte ingår i pro rata och inte uppfyller gårdsstödet definition

För ytor och element som inte omfattas av pro rata gäller att dessa ytor ritas bort om de är över 100 kvm det kan exempelvis handla om ohävdarter som brännässlor.

Marker som ingår i gårdsstödet måste hävdas och bibehålla ett fodervärde

För alla marker som får gårdsstöd finns aktivitetskrav och definition. Definitionen säger att betesmarker är ett jordbruksskifte som inte är åkermark och som sköts med bete, avslagning eller putsning samt är bevuxet med gräs, örter eller hävdad ljung som är dugligt som foder.

Aktivitetskravet säger att skötsel ska ske varje år, men om marken har ett åtagande för betesmarker och slätterängar ska marken skötas minst vartannat år.

Grundläggande krav för miljöersättningen – att beta med djur och förhindra igenväxning

För marker som har miljöersättningen med åtagande för särskild skötsel ska dessutom marken uppfylla vissa kriterier för att kunna fastställas till en markklass med särskilda värden (betesmark, slätteräng, mosaikbetesmark). För specialklasserna, utöver mosaikbetesmarker, räcker att de uppfyller definitionerna för dessa. Slätterängar får brukas även utan betesdjur.

För de marker som ingår i ett åtagande för miljöersättning finns flera dimensioner av skötselvillkor, grundläggande är de s.k. allmänna skötselvillkoren om krav på bete och slätter utöver aktivitetskrav i gårdsstödet, samt krav på att hålla borta igenväxning samt förbud om t.ex. användning av växtskyddsmedel som kommer från nationell lagstiftning.

1 Regelverk och krav som gäller för alla betesmarker

1.1 Hänsynsföreskriften

Jordbruksverkets föreskrifter om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbruket (SJVFS 2020:2) har villkor som rör betesmarker. Dessa villkor är inte kopplade till ett stödsystem utan gäller för alla betesmarker med natur- och kulturvärden.

Föreskrifterna säger att:

- 6 § Brukningsvägar, åkerrennar och hägnadsrester får inte skadas, ändras eller tas bort om natur- eller kulturvärden kan skadas av åtgärden.
- 7 § Träd och buskar får inte skadas, ändras eller tas bort om natur- eller kulturvärden kan skadas av åtgärden. De träd och buskar som avses:
 1. är präglade av jordbruksmarkens skötsel, ofta med spår av beskärning, och
 2. är i övrigt viktiga för den biologiska mångfalden eller för det kulturhistoriska värdet och
 3. har planterats eller sparats för att ge lä och skydd, eller
 4. för hamling eller annan lövtäkt för att ge foder, eller
 5. för skörd av bär, nötter och liknande.
- 9 § Nyodling eller kultivering i betesmark får inte ske om natur- eller kulturvärden kan skadas av åtgärden.
- 10 § Material från jordbruksproduktion i form av röjningssten, sprängsten, massor från dikesrensning, överskott av schaktmassor och avfall får inte placeras på betesmark.
- 12 § Mineralgödsel, stallgödsel samt slam eller andra organiska gödselmedel får inte spridas på betesmark.

1.2 Tvärvillkor (byter namn till grundvillkor efter 2023)

1.2.1 Nytt från nästa CAP: Betesmarker i Natura 2000 områden

Lantbrukare med gårdsstöd, nötkreatursstöd, miljöersättningar m.m. ska följa grundvillkoren (dagens tvärvillkor) och kan annars få sanktion på stöden om dessa inte följs. 1 % av alla stödmottagare kontrolleras årligen för efterföljande av tvärvillkoren.

Ett av de nya grundvillkoren som rör betesmarker i Natura 2000 områden, innebär att marken inte får ställas om till annan användning eller sluta hävda dem, om det strider mot planen för att bevara Natura 2000-området. Villkoret fanns tidigare i förgröningsersättningen men kommer i nya programmet ingå i grundvillkoren och gäller för all betesmarker i N2000-områden för företag med jordbrukarstöd.

Övriga grundvillkor som berör skötsel av betesmarker är att man inte får bryta mot exempelvis art- och habitatdirektiven.

2 Regler som gäller jordbruksmark som får jordbrukarstöd

2.1 Krav på aktivitet på all jordbruksareal som ingår i gårdsstödet

För att uppfylla villkoret för aktivitetskrav i gårdsstödet avseende ägoslaget betesmark ska lantbrukaren sköta marken med bete, avslagning eller putsning årligen. Om marken har ett miljöersättningsåtagande för betesmarker och slåtterängar räcker det att marken sköts minst vartannat år. Det innebär att betesmarker med miljöersättningsåtagande får utbetalning för gårdsstöd även det året då aktivitetskravet är undantaget.

Gårdsstödet och därmed också aktivitetskravet gäller inte för betesmarker med markklasserna skogsbete, alvarbete, mosaikbetesmarker och gräsfattiga marker (specialklasserna).

2.2 Definition av betesmark i gårdsstödet

För att jordbruksmark ska klassas som betesmark i våra stödsystem så ska den uppfylla definitionen av betesmark. Idag finns den definitionen i direktstödsföreskriften (SJVFS 2014:41). Definitionen kommer även fortsättningsvis vara gemensam för alla jordbrukarstöd med vissa kompletteringar för miljöersättningen för betesmarker och slåtterängar.

2.2.1 Betesmark

Ett jordbruksskifte som inte är åkermark och som sköts med bete, avslagning eller putsning samt är bevuxet med gräs, örter eller hävdad ljung som är dugligt som foder.

2.2.2 Slåtteräng

Ett jordbruksskifte som inte är åkermark och som sköts med bete, avslagning eller putsning samt är bevuxet med gräs, örter eller hävdad ljung som är dugligt som foder.

2.2.3 Generellt för betesmark och slåtteräng

Mark i renskötselområdet som huvudsakligen används till renbete räknas inte som betesmark eller slåtteräng. Skog samt områden där åtgärder gjorts för att väsentligt gynna trätillväxten räknas inte som betesmark eller slåtteräng.

Skog samt områden där åtgärder gjorts för att väsentligt gynna trätillväxten räknas inte som betesmark eller slåtteräng.

För att ett skifte ska räknas som betesmark eller slåtteräng ska marken klassificeras som ägoslaget betesmark i blockdatabasen. Mark som inte är klassificerad som ägoslaget betesmark i blockdatabasen kan klassificeras som betesmark eller slåtteräng om marken har tydliga inslag av hävdgynnande arter eller har höga natur- eller kulturvärden knutna till slåtter- eller beteshävd.

Ytor med träd- och buskskikt, naturliga impediment eller värdefulla landskapselement och saknar tillräckligt med gräs eller örter, ska bedömas i enlighet pro rata-metoden. Naturliga impediment och värdefulla landskapselement enligt bilaga 1 som är bevuxna med gräs, örter eller hävdad ljung ingår alltid i skiftesarealen.

2.3 Definitioner av markklasser som kan ha särskild skötsel i miljöersättningen för betesmarker och slåtterängar

Om lantbrukaren söker särskild skötsel ska myndigheten fastställa vilken typ av betesmark, markklass, marken är. Utöver definitionen ska sedan marken uppfylla vissa kriterier för att kunna fastställas till betesmark eller slåtteräng med särskilda värden samt mosaikbetesmarker. För specialklasserna, utöver mosaikbetesmarker, räcker att de uppfyller den markklassens definition. Kriterierna beskrivs avsnitt 3.4.

2.3.1 Betesmark och slåtteräng med särskilda värden

Betesmarker och slåtterängar med särskilda värden kan få gårdsstöd.

För att en betesmark ska kunna få miljöersättning enligt dagens SJVFS 2015:25 gäller i grunden samma definition som för gårdsstödet, men för slåtterängar finns det ytterligare en del som har att göra med hur slåtterängen sköts markerat i fet stil nedan:

2.3.1.1 Slåtterängar

Ett jordbruksskifte som inte är åkermark och som används på eftersommaren till slåtter eller för slåtter kompletterat med efterbete eller lövtäkt. Slåtterängen ska vara bevuxen med gräs, örter eller hävdad ljung som är dugligt som foder.

2.3.2 Specialklasser

För markklasserna som är betesmarker, men som inte kan få gårdsstöd (specialklasser) finns definitionen i miljöersättningsföreskriften.

2.3.2.1 Skogsbete

Ett jordbruksskifte som inte är åkermark och som används till bete. Mark i renskötselområdet som huvudsakligen används till renbete räknas inte som skogsbete.

För att marken ska räknas som ett skogsbete ska myndigheten fastställt den som skogsbete. Marken ska betas av djurslagen nötkreatur, får, get eller häst. Skogsbetet ska huvudsakligen bestå av skog med ett till övervägande del spontant uppkommet trädbestånd. Trädbeståndet ska ha inslag av gamla träd eller

på annat sätt visa på att en lång kontinuitet råder i trädskiktet. Området ska sakna påtagliga indikationer på storskaliga kontinuitetsbrott till exempel trakthygge eller på att marken använts som inäga annat än i liten omfattning före jordbrukets mekanisering. Områdets markvegetation ska vara betespräglad och det ska finnas gräs, örter och ris som är dugligt som foder. Vegetationen ska innehålla växtarter eller ha en vegetationsstruktur som visar på en långvarig beteshävd.

Mindre områden inuti skiftet som i sig skulle uppfylla definitionen för betesmark, alvarbete eller mosaikbetesmark ska räknas som skogsbete om dessa områden uppgår till maximalt 0,5 hektar vardera. Detta under förutsättning att skiftet huvudsakligen är skogsbete.

2.3.2.2 *Alvarbete*

Ett jordbruksskifte på Öland eller Gotland som inte är åkermark och som används till bete. Marken ska vara alvarmark. Skog samt områden där åtgärder gjorts för att väsentligt gynna trätillväxten räknas inte som alvarbete.

Som alvarbete räknas endast mark som myndigheten fastställt som alvarbete. Områdets markvegetation ska bestå av gräs, örter och ris som är dugligt som foder. Men de gräs och örter som växer på marken ska som helhet inte växa så tätt att marken klarar kraven i betesmarksdefinitionen för betesmark.

Mindre områden inuti skiftet som i sig skulle uppfylla definitionen för betesmark eller skogsbete ska räknas som alvarbete under förutsättning att skiftet huvudsakligen är alvarbete.

2.3.2.3 *Mosaikbetesmark*

Ett jordbruksskifte som inte är åkermark och som används till bete eller slätter. Mark i renkötselområdet som huvudsakligen används till renbete räknas inte som mosaikbetesmark. Skog samt områden där åtgärder gjorts för att väsentligt gynna trätillväxten räknas inte som mosaikbetesmark. Mark på Öland och Gotland räknas inte som mosaikbetesmark. Som mosaikbetesmark räknas endast mark som myndigheten fastställt som mosaikbetesmark. Marken ska vara bevuxen med gräs, örter eller ris som är duglig som foder.

Mosaikbetesmarken ska ha ett så stort inslag av element enligt pro rata-bedömningen för betesmarker och slätterängar att dessa tillsammans täcker mer än 50 procent men mindre än 90 procent av skiftet som helhet.

Mark som kan klassas som betesmark, slätteräng, alvarbete, skogsbete eller fäbodbete får inte räknas som mosaikbetesmark.

Mark som skulle kunna klassas som betesmark, slätteräng, alvarbete, skogsbete eller fäbodbete om igenväxning röjs bort eller om marken restaureras och det är lämpligt för markens natur- och kulturvärden får inte räknas som mosaikbetesmark. Mindre områden inuti skiftet som i sig skulle uppfylla definitionen för betesmark eller skogsbete ska räknas som mosaikbetesmark om dessa områden uppgår till maximalt 0,5 hektar vardera. Detta under förutsättning att skiftet huvudsakligen är mosaikbetesmark.

2.3.2.4 Gräsfattig mark¹

Ett jordbruksskifte som inte är åkermark och som används till bete eller slåtter. Mark i renskötselområdet som huvudsakligen används till renbete räknas inte som gräsfattig mark. Områden där åtgärder gjorts för att väsentligt gynna trätillväxten räknas inte som gräsfattig mark. Som gräsfattig mark kan räknas endast mark som myndigheten fastställt som gräsfattig mark. Alvarmark på Öland och Gotland räknas inte som gräsfattig mark. Som gräsfattig mark räknas marker som inte uppfyller definitionerna för betesmark, slåtteräng, skogsbete, fäbodbete, alvarbete eller mosaikbete. Områdets markvegetation ska bestå av gräs, örter eller ris som är dugligt som foder men de gräs och örter som växer på marken ska som helhet inte växa så tätt att marken klarar kraven i definitionen för betesmark.

Mark som skulle kunna klassas som betesmark, slåtteräng, alvarbete, skogsbete, mosaikbetesmark eller fäbodbete om igenväxning röjs bort eller om marken restaureras och detta är lämpligt får inte räknas.

Gräsfattiga marker ska ha höga naturvärden som är beroende av bete eller slåtter för att bevaras eller utvecklas. Med höga naturvärden avses ett eller flera av följande kriterier:

1. öppet vattenområde mellan land/strand och yttre vassbälte där ej avbetad vegetation utgör en yttergräns (blå bård),
2. att marken har förekomst av arter beroende av bete eller slåtter och som är hotade³
3. omfattas av åtgärdsprogram för arter
4. är markerade som B eller N i bilaga 1 till artskyddsförordningen (2007:845),
5. att marken har värden som är beroende av bete eller slåtter och som
 - a) består av naturtyperna grässandhed, rissandhed, sandstäpp, torra hedar, enbuskmarker, rikkärr, löväng eller trädbärande betesmark, listade i bilaga 4 till förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.
 - b) är nyckelbiotoper eller objekt med naturvärde. Nyckelbiotop och objekt med naturvärde är begrepp definierade av Skogsstyrelsen.

2.3.3 Pro rata

Pro rata är en metod som beräknar den andel areal som består av buskar, träd, sten och impediment som inte är godkänd betesmark. Det innebär att i en betesmark är det tillåtet att finnas varierande struktur av de element som ingår i pro rata-beräkningen upp till 10 % av arealen utan att få ett avdrag på arealen. Dessutom är pro rata-element på 500 kvm tillåtna utan att dessa ritas bort från arealen. Detta gör att många värdefulla element inberäknas i betesmarkerna

¹ Denna definition har föreslagits utifrån gräsmarksuppdraget och skiljer sig något från den definition som gällde från och med 2015

fastän dessa ytor inte omfattas av den grundläggande betesmarksdefinitionen. Tex sandblottor, värdefulla större buskar och dylikt. Dock frikänner det inte från igenväxning.

Se Direktstödsföreskriften SJVFS 2014:41 i bilaga 1 i detta dokument.

Pro rata-metoden används inte på specialklasserna. Dock finns regeln att specialklasserna kan ha sådana element på upp till 1000 kvm innan dessa element ritas bort från arealen.

Elementen som räknas in i pro rata är: Ytor med ett träd- eller buskskikt som är svåråtkomliga för betesdjuren, eller som saknar gräs, örter eller ris på grund av ett tätt träd- eller buskskikt, naturliga impediment eller värdefulla landskapselement får ingå i arealen så länge dessa ytor inte utgör sammanhängande områden som var för sig överstiger 0,1 hektar i specialklasserna och 0,05 hektar på övriga betesmarker och slätterängar. De värdefulla landskapselement som berörs är fornlämningslokal, odlingsröse, stentipp, byggnadsgrund, stenmur samt öppet dike som uppfyller definitionen i bilaga 3 i detta dokument.

Naturliga impediment och värdefulla landskapselement enligt bilaga 3 i detta dokument som är bevuxna med gräs, örter eller ris ingår alltid i skiftesarealen och omfattas inte av pro rata.

3 Skötselvillkor i miljöersättningen som gäller alla markklasser

Detta kapitel beskriver det som idag kallas de allmänna skötselvillkoren och som gäller för alla markklasser. Definitionen för betesmarker är densamma för gårdsstöd och miljöersättning förutom för slätterängar där det finns en skillnad som nämnts ovan. Definitionen för slätteräng i miljöersättning omfattar även ett krav på hur den används.

3.1 Krav på bete och slätter

Marken ska skötas varje år så att ingen skadlig ansamling av förna uppstår. Detta ska vara genomfört senast vid växtsäsongens slut, dock senast 31 oktober.

För att förhindra skadlig ansamling av förna ska lantbrukaren ta tillvara markens tillväxt varje år genom bete eller slätter. Det här skötselkravet i miljöersättningen är högre än aktivitetskravet i gårdsstödet.

Avbetningskravet kan variera beroende på typ av mark, eftersom fuktiga och våta marker i allmänhet inte betas lika kort som torra marker. Det kan även vara svårare att se avbetning i våta marker. Om det finns inslag av växter som djuren inte äter kan lantbrukaren behöva slå av dessa växter och föra bort växtmaterialet för att förnan inte ska missgynna kommande års växtlighet. Specialklasserna har ett något annorlunda formulerat beteskrav, men i grunden är det samma, d v s att ingen skadlig ansamling av förna sker men med tillägget att marken ska betas av

så att det finns en tydlig betespåverkan över hela skiftet. Tillägget är till för att hantera beteskravet på marker som i grunden har ett glesare bevuxet fältskikt som till exempel gräsfattiga marker eller alvarbete.

Det kommer fortfarande vara möjligt för lantbrukaren att låta bli att söka utbetalning vartannat år för varje enskild mark. Då behöver marken inte betas eller slåträs, men skötsel enligt övriga villkor ska ske. Undantaget om aktivitetskrav gäller även för gårdsstödet förutsatt att det finns ett åtagande för miljöersättningen på marken och innebär att hen får utbetalning i gårdsstödet för det året för marken.

Kravet på bete eller slåtter i miljöersättningen innebär att en betesmark ska betas eller slås minst vartannat år, för slåtterängar ska marken slås av och skörden föras bort minst vartannat år. En slåtteräng med särskilda värden och åtagande för särskild skötsel ska slås med klippande eller skärande redskap. En slåtteräng kan inte skötas med bete vartannat år. Däremot kan en betesmark slåträs vartannat år.

Om marken inte uppfyller detta så kommer marken inte längre vara en betesmark/slåtteräng som kan få miljöersättning och om den inte används alls minst vartannat år (uppfyller aktivitetskravet för gårdsstödet) är den inte stödberättigande som betesmark i våra stödsystem. Det går dock att söka in dessa marker igen av lantbrukaren när denne börjat hävda marken förutsatt att marken uppfyller betesmarksdefinitionen.

3.2 Hålla borta igenväxning

För samtliga markklasser gäller att träd och buskar av igenväxningskaraktär ska hållas borta under hela åtagandeperioden. För gårdsstödet finns det inget krav på att hålla borta igenväxning utan där är marken godkänd tills den faller ur definitionen. Då oftast pga att marken inte är åtkomlig längre eller har för dåligt fodervärde. För miljöersättningen kan marken bedömas ha för mycket igenväxning för att få ett åtagande utan att den tappar gårdsstödet.

En mark är igenvuxen om gamla, betespräglade träd är tydligt trängda, ett betydande antal träd eller buskar av igenväxningskaraktär förekommer i tidigare öppna lägen eller om träd- och buskskikt är så tätt att den växtlighet som normalt finns på marken i en betesmark börjar försvinna.

Sly räknas inte som igenväxning om det röjs före årsskiftet efter sin andra växtsäsong, eller om det är yngre än två år.

3.3 Nationell lagstiftning

Nationell lagstiftning i basvillkoren för betesmarker med miljöersättning är regler som är kopplade till de förbud som finns i skötselvillkoren enligt SJVFS 2015:25 3 kap. 8 § - miljöersättningsföreskriften. På skifte som ingår i ett åtagande för betesmarker och slåtterängar för samtliga markklasser är det inte tillåtet att:

- använda växtskyddsmedel

- gödsla
- jordbearbeta
- göra insådd²
- bedriva täkt av sten eller jord
- genomföra åtgärder som riskerar att skada fornlämningar eller värdefulla landskapselement enligt bilaga 6
- andra åtgärder som kan skada natur- och kulturvärden på skiftet.

Länsstyrelserna får ge undantag från förbuden bland annat om det krävs för att utvecklas natur- och kulturvärden (se vidare under bilaga 2 till detta dokument)

Idag är det ett krav att hantera basvillkor inom miljöersättningarna. Basvillkoren utgörs dels av tvärvillkor och dels av regelverk enligt nationell lagstiftning som har koppling till skötselvillkoren. Den del av det som är nationell lagstiftning i basvillkoren gäller därför oavsett om lantbrukaren söker miljöersättningen eller inte.

3.4 Markklasskriterier för betesmarker med särskild skötsel

Enligt SJVFS 2015:25 3 kap. 5 § - miljöersättningsföreskriften krävs följande för att uppfylla kriterierna för markklasserna betesmarker med särskilda värden, slätterängar med särskilda värden och mosaikbetesmarker.

- Den aktuella definitionen i 1 kap. 2 § är uppfylld.
- Marken har höga kulturvärden kopplade till odlingslandskapet eller höga naturvärden som visar på långvarig slätter- eller beteshävd. Dessa värden gynnas av särskild skötsel.
- Om marken har värden som är kopplade till fältskiktet får den endast i liten grad vara påverkad av gödsling eller andra produktionshöjande åtgärder. Om marken däremot har värden som är kopplade till annat än fältskiktet får den inte vara starkt påverkad av gödsling eller andra produktionshöjande åtgärder.

För markklasserna alvarbete, skogsbete och gräsfattiga marker krävs enligt 3 kap 6 § att definitionen i 1 kap 2§ är uppfylld.

Texterna som pekar på särskild skötsel kommer att behöva justeras. Vi menar att markerna i specialklasserna till viss del kräver en dyrare skötsel som befogar olika ersättningsnivåer. Den dyrare skötseln ligger inte bara i dagens särskilda skötselvillkor.

² Till kommande programperiod finns förslag om att ändra skrivningen ”göra insådd” till ”göra insådd med utsäde för slätter- eller betesvall”. Syftet är att underlätta spridning av ängsfröer mm.

3.5 Motiv till fastställda markklasser

Motivet visar på varför just den här marken fastställs till att behöva särskild skötsel. Motivet till vilken markklass som fastställts för en yta ska svara på följande frågor:

1. Finns det höga natur- eller kulturvärden?
2. Hur påverkad är marken av produktionshöjande åtgärder?

Den tredje frågan kommer att behöva justeras när åtagandeplanerna tas bort. Marker med särskilda värden och specialklasser förväntas kosta något mer än marker med allmänna värden att bevara karaktären på.

3. Kräver värdena särskild skötsel?

Se bilaga 4 till detta dokument för exempel på texter i motiven.

Om markklassen betesmarker och slätterängar med allmänna värden fastställs när lantbrukaren sökt särskild skötsel för marken ska det också motiveras.

3.6 Beskrivningens utformning

Marken ska, utöver motiv för den fastställda markklassen ha en beskrivning av de värden som finns. Beskrivningen kan behöva uppdateras vid kommande fältbesök då betesmarker förändras med tiden. Beskrivningen ska vara utformad så att markklassen kan ajourhållas utifrån de kriterier som motiverar dess markklass. Se bilaga 4 i detta dokument för exempel på hur beskrivningen kan se ut.

Alla fastställda markklasser ska ha en beskrivning. Beskrivningen ska på ett kortfattat sätt ge en bild av marken och dess värden, eller avsaknad av värden, kopplat till motivet. I beskrivningen kan det finnas exempel på arter eller andra värden. I de fall beskrivningen använder uppgifter från tidigare inventeringar som exempelvis ängs- och betesmarksinventeringen ska detta framgå. I den kommande miljöersättningen kommer beskrivningen av marken bli ännu viktigare för att lantbrukaren ska kunna sköta marken på ett sätt som bevarar värdena. Den och eventuell rådgivning ersätter de särskilda skötselvillkoren som är utformade efter varje specifik mark till stor del.

När beskrivningen och eventuella uppdateringar av denna ska tas omhand i en ny process och få större betydelse kan det finnas en vinst i att arbeta med ett sätt att formulera dem som säkerställer att de har samma uppbyggnad och detaljnivå för liknande marker, det vill säga harmonisera texterna, och kalibrera de som skriver dem, för bästa möjliga nytta.

4 Åtagande för särskild skötsel

Lantbrukaren kan välja att söka allmän eller särskild skötsel på sina marker med markklass betesmark eller slätteräng särskilda värden. Om inte marken redan har

en fastställd markklass ska den fastställas i samband med att lantbrukaren får sitt åtagande för särskild skötsel. En mark som fastställs som specialmarkklass kan endast ha åtagandenivån särskild skötsel om marken ska ha åtagande.

Lantbrukaren kan tacka nej till enskilda skiften (åtagandeytor) även om denne sökt åtagande på den marken. Denne får då åtagande för de övriga skiftena (åtagandeytorna) på blocket. Lantbrukaren kan också sänka åtagandenivån för en åtagandeyta till allmän skötsel även om marken i sig är en betesmark eller slätteräng med särskilda värden.

Motiv till att marken berättigar till särskild skötsel, skrivs vid fastställandet av markklassen och kan uppdateras vid kommande ajourhållning av marken.

5 Uppföljning av markklasser

5.1 Fastställande och ajourhållning av markklassen (se även bilaga 5 till detta dokument med processbilder och administrativt förlopp i avsnitt 8 i detta dokument)

Markklassen ska ajourhållas av personal som kan fastställa markklassen och uppdatera motiv och beskrivning. Det innebär att dessa behöver ha kompetens som omfattar både naturvärden och kulturvärden i betesmarker (biologiska värden och kulturvärden). Dessutom krävs det att denna personal har kunskap om ajourhållning av block enligt grunddefinitionen för gårdsstödsberättigad areal eftersom det är önskvärt att en kund endast får ett fältbesök per år av en myndighetsperson.

Om markklassen inte längre uppfyller kriterierna för markklassen vid ajourhållningsbesöket kommer marken att klassas om till en annan markklass, tex allmänna värden och åtagandet för särskild skötsel kommer då att ändras från och med det stödår det nya ajourhållningsresultatet ska gälla ifrån.

En prioritering av vilka marker som ska ha fältbesök kommer att ske löpande och markklasser med ökad risk för försämring kan behöva ett fältbesök oftare.

En beskrivning ska vara utformad så att markklassen kan ajourhållas utifrån de kriterier som motiverar dess markklass. I nedanstående exempel på en beskrivning kan ajourhållaren följa upp att det finns hävdpräglade träd, buskmiljöer som inte är igenväxning och hävdgynnad flora. Ajourhållaren ska inte behöva leta och konstatera arter som finns utan mer att karaktären fortfarande uppfyller markklassen. Det kan även vara så att markklassen kan följas upp via skärmgranskning. Vilka marker som prioriteras för ett fältbesök sker utifrån en riskanalys. Till exempel vilka värden är kopplade till markklassen och vilka förändringar hotar dessa värden.

Exempel på beskrivning:

I skiftet finns hävdpräglade träd med höga naturvärden som hålträd, äldre vidkroniga, döda, eller döende, hamlade eller gamla senvuxna ekar, alar samt

tallar. Dessa behöver hållas fria från igenväxning genom bete och röjning för att behålla sina värden. I skiftet finns buskmiljöer som är mycket värdefulla för fågelarter knutna till det hävdade odlingslandskapet. Här finns arter som; törnskata, gulsparv, hämpling samt stare. I skiftet finns en artrik hävdgynnad flora med arter som; blåsuga, knägräs, backnejlika, mandelblomma samt ängshavre. I skiftet finns vegetationstyperna torra ängar och silikatgräsmark vilka är beroende av att marken blir väl hävdad.

6 Kontroll

Vid kontroll av betesmarker med ett åtagande för miljöersättningen kontrolleras åtagandets villkor. Resultatet dokumenteras med hjälp av kontrollpunkter som sedan hanteras i handläggningen inför utbetalningen. Vid kontroll idag av ett åtagande för särskilda värden måste kontrollanten läsa den specifika åtagandeplanen för just den mark där särskilda villkor står beskrivet och om det finns undantag från vissa villkor såsom t.ex. igenväxning. Det innebär i dagsläget att kontrollanterna måste anpassa kontrollen till varje ny yta utifrån en skriven text i åtagandeplanen. Om det blir generella särskilda villkor och åtagandeplanen tas bort så kommer alla ytor med samma markklass att ha samma villkor. Det innebär att kontrollanten inte behöver läsa varje åtagandeplan och tolka villkoren som är beskrivna i åtagandeplanen. Det kommer bli enklare att kalibrera kontrollerna.

Kontrollanten bedömer även att betesmarken uppfyller grunddefinitionen för betesmark eller när det är aktuellt definitionen för specialmarkklassen och justerar blockets gränser och areal utifrån den bedömningen. I den delen ingår även bedömning av pro rata när det är aktuellt och ett ev. pro rata avdrag kan ske på den stödberättigande arealen på blocket.

Om det vid kontroll finns mycket igenväxning eller allvarliga brister i skötselvillkoren så kommer åtagandet hävas helt eller få avslag och en ev. återkravsutredning görs.

Kontrollanten bedömer inte om markklassen är rätt eller fel, men däremot kan kontrollanten notera om hen ser indikationer på att markklassen behöver uppdateras. Den uppgiften förs vidare till handläggningen som avgör om marken behöver fastställas om. Här bör vi ha en rutin som skickar signal till ajourhållningen så att en ev. markklassuppdatering görs utifrån de uppgifter som framkommit vid fältkontrollen.

Normalt sett kontrolleras idag minst 5 % av företagen med miljöersättningar där betesmarkerna är en del.

6.1 Kalibrering av fältpersonal

Den personal som arbetar med ajourhållning och kontroll hos JV och länsstyrelserna har årliga kalibreringstillfällen för att fastställande av

jordbruksmark och bedömningar i kontroll ska ske på ett likvärdigt sätt i hela landet.

7 Rådgivning och kompetensutveckling

Jordbruksverket har lämnat förslag till regeringskansliet att omfattningen av rådgivning och kompetensutveckling riktad till lantbrukare som sköter betesmarker och slåtterängar behöver öka om åtagandeplanerna tas bort.

Information på webben behöver uppdateras och förtydligas vad som gäller för alla betesmarker generellt beroende på vilken markklass den innehar och vad ett åtagande innebär i generella skötselkrav.

8 Möjligt administrationsförlopp och flödesschema för åtagandebeslut och ajourhållning av markklass utan åtagandeplan

Vi ser två flöden för att ett åtagande ska kunna beslutas för en markklass med särskilda värden. En ansökan om ett åtagande på yta med fastställd markklass (avsnitt 8.1) och en ansökan om åtagande på yta som saknar fastställd markklass för åtagandenivån som ansöks (avsnitt 8.2). Båda genereras av en aktiv handling från lantbrukare som börjar med att en SAM-ansökan sker på samma sätt som nuvarande programperiod.

8.1 Ansökan på mark utan fastställd markklass – beskrivning av den övre processen i bilaga 5 till detta dokument

- Ansökan om särskild skötsel inkommer och genererar alltid ett ajourhållningsbesök i fält
- Markklass med motiv och beskrivning som liknar dagens form fastställs inom ajourhållningsprocessen.
- Ajourhållaren gör även åtgärdsytor, tex igenväxta ytor som inte kan få åtagande eller ska få avdrag på utbetalning
- Motiv och beskrivning skrivs in för respektive yta i markklasslagret som en del av dokumentationen av varför det är en viss markklass. Markklasslagret är en del blockdatabasen. Bedömningen klarmarkeras och en signal om att det ansökta åtagandet kan fortsätta handläggas går från blockdatabasen till handläggningssystemet.
- Den fastställda markklassen och åtgärdsytor ligger som underlag för åtagandebeslut, åtagandet handläggs av länsstyrelsen.
- Förslag till beslut kommuniceras till sökande enligt instruktion i rutin.
- Åtagande beslutas

- Lantbrukare får ett beslut om ett åtagande där villkoren är samma för alla marker med samma markklass. Åtagandebeslutet består i de fall det finns en fastställd markklass av själva beslutet och en bilaga med anpassad information om marken
- Samtidigt rullar markklassytan in i ajourhållningsprocessen för ”Block med markklass” om markklassen har särskild skötsel (särskilda värden och specialklasserna) om markklassen fastställdes till allmänna värden går markklassen in i ajourhållningsprocessen ”Ajourhållning block”

8.2 Ansökan på mark med redan fastställd markklass särskilda värden eller specialklass – beskrivning av det nedre i figur 1.

- Ansökan om åtagande inkommer på mark med fastställd markklass
- Beskrivning och åtgärdsytor finns i blockdatabasens markklasslager och kan visas i SAM-internet
- Den fastställda markklassen och åtgärdsytor ligger som underlag för åtagandebeslut handläggs av handläggare
- Förslag till beslut kommuniceras till sökande enligt instruktion i rutin.
- Handläggare beslutar om åtagande
- Lantbrukare får ett beslut om ett åtagande där villkoren är samma för alla marker med samma markklass. Åtagandebeslutet består i de fall det finns en fastställd markklass av själva beslutet och av en bilaga med anpassad information om marken
- Markklassen och åtgärdsytor finns redan i ajourhållningsprocessen för ”Block med markklass” om markklassen har särskild skötsel (särskilda värden och specialklasserna)

8.3 Åtagandeplan och åtagandebeslut idag

Beslutet består av en del som alla får där det står åtagandeperiod, datum för beslut, vilka block och arealer det gäller samt åtagandenivå. De åtaganden som innehåller någon mark som har åtagandenivån särskild skötsel har också en åtagandeplan. Åtaganden med markklassen allmänna värden och allmän skötsel har ingen åtagandeplan.

En åtagandeplan är en bilaga till beslutet om åtagande för miljöersättningen för betesmarker och slåtterängar. Åtagandeplanen är en sammanställning av uppgifterna från markklasslaget i blockdatabasen, men innehåller också andra mer generella delar. Den börjar med information om åtagandet, tex löptiden för åtagandet och hur man läser åtagandeplanen, sedan kommer de specifika delarna för varje fastställd mark och sist kommer en del med de allmänna skötselvillkoren som gäller alla marker samt regelhänvisningar. Det vi går igenom nedan är den delen som rör de fastställda markklasserna och eventuella komplement. Den sista delen med allmänna villkor för åtagandet är dynamisk

och presenterar de generella skötselvillkor som är relevanta för markklasserna i åtagandet. Till exempel anpassas texten efter om det är betesmark eller slåtteräng i åtagandet. De tre delarna presenteras i följande ordning:

- Allmän info om åtagandet
- Specifik information om respektive block med fastställd markklass(markklass, särskilda skötselvillkor och komplement)
- Generell information om skötselvillkor mm

8.3.1 Åtagandebeslut när delar av åtagandeplanen tas bort

Vi bedömer att själva åtagandebeslutet, eller egentligen meddelande om beslut om åtagande, inte kommer att behöva ändras annat än med nyheter i miljöersättningen. I meddelande om beslut om åtagande finns den formalia som behövs för åtagandet, tex information om att villkoren ska följas, att det kan bli kontroll eller hur lantbrukaren kan överklaga. Beslutet hänvisar också till åtagandeplan och kartor.

Varje lantbrukare som söker och får särskild skötsel på ett eller flera block får en åtagandeplan med specifik information för respektive mark. Informationen omfattar följande punkter – listan nedan beskriver också hur informationen påverkas av att åtagandeplanen tas bort.

1. Vilka block som ingår i åtagandet som vilka som har en fastställd markklass eller inte. Dessa uppgifter framgår även av beslutet och kommer att kvarstå även med generella särskilda skötselvillkor.
2. Vilken åtagandenivå som gäller för varje enskild mark (åtagandeyta). Denna uppgift finns även i beslutet.
3. Vilka markklasser och komplement som länsstyrelsen har fastställt och deras placering på blocken. Det finns motivering till varför en betesmark och komplement har godkänts eller inte. Dessa uppgifter behöver fortfarande framgå av beslutet och därför behöver vi ha kvar en rapport av samma typ som idag men som anpassas efter ändringarna vi gör.
4. Särskilda skötselvillkor kopplade till markklass och komplement per markklassyta.
Om det blir generella särskilda skötselvillkor för alla marker så finns inte behov av denna del däremot finns behovet eventuellt kvar för komplementen.
5. Uppgifter om igenväxning (i de fall bedömning av igenväxning gjorts vid fältbesöket)
Berörda ytor måste fortsatt komma med i beslutet - det vill säga visas samt uppgift om att lantbrukaren inte får betalt för ytorna förrän det är åtgärdat.
6. Uppgifter om eventuella åtgärdsytor som ovan
 - a) Igenväxning
 - b) Kopplade till särskilda skötselvillkor

c) Övriga ytor

Dessa behöver finnas kvar helt eller delvis.

7. Var marken finns. Det finns en bilaga som består av karta med markklasser och åtgärdsytor. Den visas endast på Mina sidor.
Denna uppgift behöver finnas kvar.

Om åtagandenivån är allmän skötsel gäller endast allmänna skötselvillkor och endast uppgift om markklass och areal visas i delen för fastställda uppgifter. Inga komplement kommer att ingå i åtagandet eller visas i åtagandeplanen då lantbrukaren söker allmän skötsel på en fastställd markklass. Om markklassen är fastställd dvs. den är en markklassyta, som har allmänna värden kommer lantbrukaren att få en förenklad åtagandeplan med motiv om hen sökte särskild skötsel från början. Sedan följer det med en åtagandeplan till den marken så länge den är fastställd som allmänna värden.

Den här delen behöver vara kvar eftersom vi måste kommunicera vad vi gör med nya arealer och bedömning av ansökt åtagandenivå.

8.3.2 *Hur hantera delar i åtagandeplanen om särskilda skötselvillkor tas bort för vissa eller alla fastställda markklasser?*

I en åtagandeplan finns både delar som finns i meddelande om beslut och delar som bara finns i åtagandeplanen. Om denna information inte finns samlad som en bilaga till meddelande om beslut behöver den finnas tillgänglig på ett annat sätt för att lantbrukaren ska få tillgång till nödvändig information om marken.

När specifika villkor för varje enskild mark ersätts med generella särskilda skötselvillkor för markklassen kan sättet vi presenterar skötselvillkoren på ändras på så sätt att vi presenterar de generella särskilda skötselvillkoren per ansökt eller beslutad markklass i den dynamiska delen på slutet (som redan idag anpassas efter vad som ingår i åtagandet). Det kommer då att stå likadant i varje beslut om åtagande för samma markklass.

8.3.3 *Motiv och beskrivning av markklassen*

I åtagandeplanerna finns två texter, motiv och beskrivning, som är unika för just den marken och som visar på anledningen till varför en viss markklass är fastställd på hela den ytan. Ytan kan vara hela blocket eller delar av blocket (motsvarar skiften eller åtagandeyta) och motiverar till varför just den här marken berättigar till särskild skötsel. Dessa är placerade under en tabell med uppgifter om markklassytan (blocket/skiftet/åtagandeytan). Eventuella undantag från skötselvillkoren kan lämpligen placeras här i samband med motiv och beskrivning.

8.3.4 *Ytor som visar skötselvillkor, igenväxning och komplement*

Åtgärdsytor används idag också för att peka ut lite mer precist var på en mark ett särskilt skötselvillkor gäller om det inte är aktuellt att göra likadant på hela

markklassytan, för att observera lantbrukaren på problemområden samt var ett komplement som finns på en markklassyta (komplementaryta). Åtgärdsytorna kan också visa var på en mark det finns undantag från skötselvillkoren. Det är oklart vilka typer av övriga ytor vi kommer att behöva, men åtminstone ytor som visar var undantag finns, komplementarytor och igenväxningsytor.

8.3.5 Igenväxning

Vid fältbesöket ska handläggaren också bedöma om det finns igenväxning på marken. Detta markeras på markklassytan genom åtgärdsytor som visar var på marken igenväxningen finns. Om det är 30 procent eller mer igenväxning på en markklassyta blir det inget åtagande, om det är upp till 30 procent kommer lantbrukaren att få av drag på utbetalningen. Den här hanteringen bedömer vi behöver finnas kvar.

8.3.6 Komplement

Komplementen bedömer vi kan hanteras som idag, det vill säga uppgifterna om komplementet kan ligga kvar under respektive markklassyta där de fastställts och markeras med komplementarytor.

8.4 Kommunikering av åtagandet

Oavsett om varje beslut för ansökan om särskild skötsel kommuniceras som nu via ett förslag till åtagandeplan (beslut), eller bara för nyfastställda/ändrade marker/uppgifter kan vi fortsätta använda befintliga funktioner i IT-system och rutiner. De befintliga funktionerna och rutinerna kan anpassas till de val vi gör. Nedan följer en kort utredning av när och om besluten behöver kommuniceras i förväg även i fortsättningen.

8.4.1 Kommunikering enligt förvaltningslagen

Jordbruksverkets utredning:

Myndigheternas kommunikationsskyldighet regleras i 25 § förvaltningslagen (2017:900):

Innan en myndighet fattar ett beslut i ett ärende ska den, om det inte är uppenbart obehövligt, underrätta den som är part om allt material av betydelse för beslutet och ge parten tillfälle att inom en bestämd tid yttra sig över materialet. Myndigheten får dock avstå från sådan kommunikation, om

- 1. ärendet gäller anställning av någon och det inte är fråga om prövning i högre instans efter överklagande,*
- 2. det kan befaras att det annars skulle bli avsevärt svårare att genomföra beslutet, eller*
- 3. ett väsentligt allmänt eller enskilt intresse kräver att beslutet meddelas omedelbart.*

Myndigheten bestämmer hur underrättelse ska ske. Underrättelse får ske genom delgivning.

Underrättelseskyldigheten gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Syftet med kommunikationsskyldigheten är att den som är part i ett ärende hos en förvaltningsmyndighet ska bli informerad om hur ärendet handläggs och få en möjlighet att påverka ärendet.

Det är endast möjligt att göra undantag från kravet på kommunikering när kommunikeringen är uppenbart obehövlig. Det måste stå klart för myndigheten att en kommunikering inte kan tillföra något. En sådan situation kan till exempel inträffa när myndigheten avskriver ett ärende.³ Att det är ett bifallsbeslut eller ett beslut om utbetalning utan avdrag är därmed inte tillräcklig grund för att myndigheten inte ska behöva kommunicera de uppgifter som ligger till grund för beslutet. Om beslutet är grundat på uppgifter som tidigare kommunicerats av till exempel annan myndighet behöver dessa uppgifter inte kommuniceras på nytt.⁴ Om det råder osäkerhet kring huruvida uppgifterna kommunicerats tidigare eller inte bör de kommuniceras.

8.4.1.1 *Slutsats*

Allt som är av betydelse för ett beslut ska kommuniceras och kommunikeringen ska ske innan beslut fattas. Avgörande blir vad i handläggningen av en ansökan om åtagande för miljöörsättning för betesmark som är ett beslut. Markklasser och arealer kommer att utredas när en ansökan om åtagande kommer in till stödmyndigheten, för att sedan fastställas i och framgå av åtagandebeslutet.

Det vi ser som beslut (överklagbara sådana) i aktuellt sammanhang är beslut om åtagande och beslut om utbetalning. Allt som ligger till grund för dessa beslut ska kommuniceras enligt förvaltningslagen. Det innebär att utredningen av markklass ska kommuniceras, eftersom det är material som har betydelse för åtagandebeslutet.

8.4.2 *Hantering i framtiden*

Enligt Jordbruksverkets verkjuristers utredning ska underlaget till åtagande kommuniceras i utom i uppenbara undantagsfall. Det innebär att vi ska ha kvar samma hantering som idag med kommunikering inför beslut av de fastställda uppgifterna i åtagandet. Det gäller även om det till synes inte har ändrats något mellan de ansökta uppgifterna och förslaget till beslut. Kommunikeringen sker då åtagandet är färdigutrett av handläggaren på länsstyrelsen och kan beslutas. För att ansökan ska kunna komma så långt ska åtgärder och kontrollpunkter vara utredda och ajourhållaren ska ha klarmarkerat uppgifterna om markklassen i blockdatabasen.

³ JO 2015/16 s 601

⁴ JO 2015/16 s 601

Bilaga 1 Pro rata

Bedömning av pro rata

SJVFS 2015:25 1 kap. 3 §

I betesmarker, slåtterängar och fäbodbeta som berättigar till gårdsstöd och kompensationsstöd ska tillämpning av pro rata bedömning göras för följande element:

1. Ytor med träd- eller buskskikt som saknar tillräcklig mängd gräs, örter, hävdad ljung eller som är svåråtkomliga för betesdjuren
2. Ytor med naturliga impediment
3. Värdefulla landskapselement som inte är bevuxna med gräs, örter eller hävdad ljung. De värdefulla landskapselement som berörs är fornlämningslokal, odlingsröse, stentipp, byggnadsgrund, stenmur samt öppet dike, som uppfyller definitionen i bilaga 6.

Enskilda element som är 0,05 hektar eller mindre ska ingå i arealen om de tillsammans täcker högst 10 procent av blockets areal. För block där dessa element täcker mer än 10 procent men maximalt 30 procent av arealen ska arealen minskas med 20 procent. För block där dessa element täcker mer än 30 procent men maximalt 50 procent ska arealen minskas med 40 procent.

Sammanhängande områden med element som var för sig är 0,05 hektar eller mindre men tillsammans täcker mer än 50 procent av arealen får inte ingå i blocket. Om storleken på ett enskilt element är större än 0,05 hektar får det inte ingå i blocket.

Bilaga 2 Undantag

SJVFS 2015:25 3 kap. 17 §

För samtliga marker som ger rätt till ersättning för betesmarker och slåtterängar får länsstyrelsen besluta om

1. undantag från förbudet mot att använda växtskyddsmedel, enligt 8 § om detta krävs för att bekämpa växtsjukdomar och invasiva främmande arter som hotar att skada områdets natur- och kulturmiljövärden.
2. undantag från förbudet mot att utföra åtgärder som riskerar att skada landskapselement samt natur- och kulturvärden på marken, enligt 8 §, om föreskrifter har beslutats eller beslut har fattats om förebyggande åtgärder enligt epizootilagen (1999:657). Av samma anledning får länsstyrelsen även ett enskilt år besluta om undantag från att marken varje år ska betas av så att ingen skadlig ansamling av förna sker enligt 11,13 och 15 §§.
3. undantag från att marken måste skötas varje år så att ingen skadlig ansamling av förna sker, genom bete eller slåtter, enligt 11, 13 och 15 §§, om exceptionella väderleksförhållanden eller högt vattenstånd gör det omöjligt att sköta marken enligt regelverket. Ersättningen får i detta fall anpassas efter den skötsel som varit möjlig att genomföra.
4. att tillåta markstörning, gödsling, täkt av sten eller jord, enligt 8 §, eller andra åtgärder om det sker med syfte att bevara eller utveckla natur- och kulturvärden i området.
5. undantag från kravet att igenväxning ska hållas borta, enligt 11, 13 och 15 §§, om det görs för att stärka artbeståndet av en hotad art, under förutsättning att syftet med stödet ändå uppnås. Till hotade arter räknas arter på Artdatabankens rödlista i någon av kategorierna sårbar, starkt hotad eller akut hotad samt arter och biotoper som omfattas av ett åtgärdsprogram för hotade arter eller nämns i Artskyddsförordningen (2007:845).

För blötare slåtterängar som ingår i ett åtagande kan länsstyrelsen besluta om undantag, när det gäller i vilken omfattning skörden ska tas bort, om det ökar miljönyttan eller om det är mycket svårt att föra bort skörden. Det samma gäller för slåtterängar som även ingår i ett åtagande för skötsel av våtmarker och dammar.

Bilaga 3 Landskapselement från föreskrift

Definitioner av värdefulla landskapselement

Utöver vad som för varje enskilt värdefullt landskapselement redovisas nedan gäller även att de till väsentlig del ska ha tillkommit före den storskaliga mekaniseringen av jordbruket, d.v.s. före 1940.

Värdefullt landskapselement	Definition
<i>Allé</i>	Anläggning av minst 5 träd ursprungligen planterade längs en väg. Anläggningen kan vara enkel eller dubbelsidig. I en allé ingår de träd som planterats i restaureringssyfte efter det att åtagandet ingåtts.
<i>Brunn, källa</i>	Brunn eller vattenkälla, eventuellt med ursprunglig konstruktion av trä eller sten.
<i>Byggnadsgrund</i>	Byggnadsgrund eller byggnad utan fungerande tak som hör samman med tidigare markanvändning/hushållning. Grunden består av en eller flera tydliga grund- eller hörnstenar samt eventuellt spismursröse. Marken innanför grundens ytterväggar inkluderas. Vid bedömning av pro rata får byggnadsgrunden vara högst 200 kvadratmeter stor.
<i>Fornlämnings-lokal</i>	Fasta fornlämnings- eller byggnadsrester ovan jord, enligt Kulturmiljölagen (1988:950), med kringliggande skydds- eller fornlämningsområde.
<i>Fägata</i>	Drivningsväg för boskap mellan gården eller byn och betesmarken, omgiven av stenvägg eller trägärdsgårdar.
<i>Gärdsgård av trä</i>	Gärdsgård uppförd i syfte att hägna in eller stänga ute boskap. Hägnaden är uppförd i traditionell konstruktion av trä till exempel bestående av störrar, gärdsel/slanor och hank, vidja eller ståltråd.
<i>Hamlat träd</i>	Träd präglad av kontinuerlig lövtäkt eller möjligt att återuppta i hamling. Som ett hamlat träd räknas även de träd som planterats i restaureringssyfte efter det att du har ingått ett åtagande.
<i>Odlingsröse, stentipp</i>	Odlingssten samlad i rösen eller tippar.
<i>Stenmur</i>	Murarna är uppförda i syfte att hägna in eller stänga ute boskap eller att avgränsa brukningsenheter. Muren är ursprungligen upplagd med huvudsakligen flera skikt sten.
<i>Öppet dike</i>	Öppet, i huvudsak anlagt, dike för dränering. Diket ska vara vattenförande någon del av året.

<i>Överlopps- byggnad</i>	Byggnad som hör samman med tidigare markanvändning eller hushållning. Byggnaden ska ha ett fungerande permanent tak och i övrigt autentiskt utseende på utsidan. Byggnader som används för boende eller som är viktig för företags produktion räknas inte som en överloppsbyggnad.
-------------------------------	--

Bilaga 4 Exempel på motiv och beskrivning

Exempel 1. Motiv (exempel från de färdiga textförslagen)

Nedan följer två exempel på hur motiv kan vara formulerade då de är fasta texter. Motivet talar om vilka kriterier för särskilda värden som är uppfyllda.

Markområde med särskilda värden, blandade värden

Marken berättigar till markklassen betesmark med särskilda värden eftersom det finns höga värden knutna till floran, träd- och buskskiktet samt kulturmiljön. Dessa värden kräver särskild skötsel för att kunna bevaras. Marken är inte starkt påverkad av produktionshöjande åtgärder.

Markområde med fuktäng

Marken berättigar till markklassen \$x eftersom det är en fuktäng med höga naturvärden. Här finns arter och vegetationstyper som visar på långvarig hävd och som kräver särskild skötsel för att långsiktigt kunna leva vidare. Betade fuktängar vid vattendrag och sjöar utgör en värdefull miljö för insekter, fåglar och groddjur. Marken är inte starkt påverkad av produktionshöjande åtgärder.

Exempel 2 (Motiv och beskrivning från en faktisk åtagandeplan)

Motiv

Området berättigar till ersättning för särskild skötsel eftersom det i området finns höga värden knutna till floran samt träd- och buskskiktet. Dessa värden kräver särskild skötsel för att kunna finnas kvar och bevaras.

Beskrivning

I skiftet finns hävdpräglade träd med höga naturvärden som hålträd, äldre vidkroniga, döda, eller döende, hamlade eller gamla senvuxna ekar, alar samt tallar. Dessa behöver hållas fria från igenväxning genom bete och röjning för att behålla sina värden. I skiftet finns buskmiljöer som är mycket värdefulla för fågelarter knutna till det hävdade odlingslandskapet. Här finns arter som; törnskata, gulsparv, hämpling samt stare. I skiftet finns en artrik hävdgynnad flora med arter som; Blåsuga, Knägräs, backnejlika, mandelblomma, samt ängshavre. I skiftet finns vegetationstyperna torra ängar och silikatgräsmark vilka är beroende av att marken blir väl hävdad. Åtagandeplanen är upprättad av

Exempel 3 (Motiv och beskrivning från en faktisk åtagandeplan)

Motiv

Marken berättigar till markklassen betesmark med särskilda värden eftersom det finns höga naturvärden kopplat till fältskiktet. Här finns växtarter och vegetationstyper som visar på långvarig hävd. Dessa arter och vegetationstyper

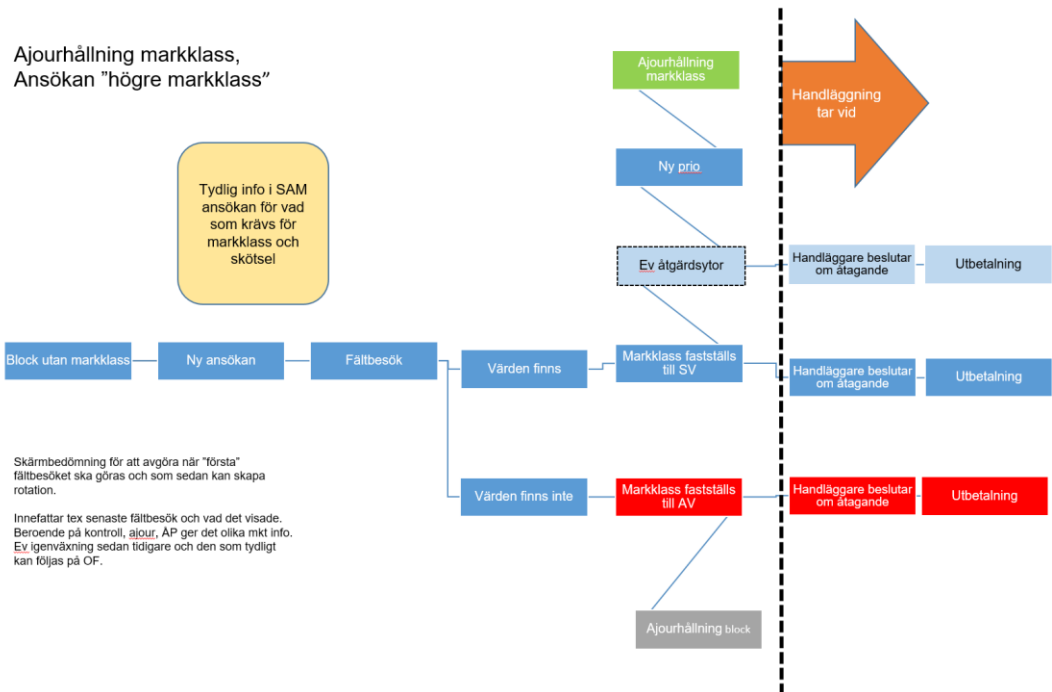
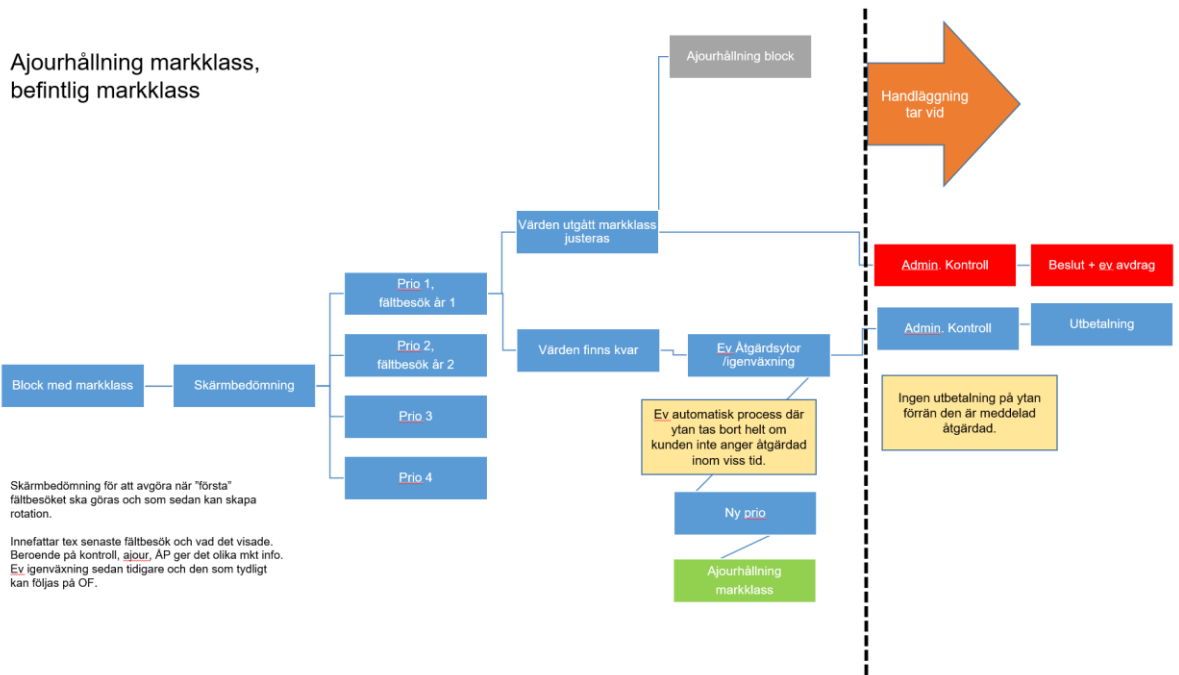
kräver särskild skötsel för att långsiktigt kunna leva vidare. Marken är inte mer än i liten grad påverkad av produktionshöjande åtgärder.

Beskrivning

Detta är en mestadels öppen betesmark med några enbuskar och nyponbuskar utspridda i marken samt tre grova askar i den nordöstra delen. Här finns fuktigare partier som ger en variation mellan fuktig och torr mark, I marken finns hävdgynnade arter såsom brudbröd, gullviva, gökblomster, hirsstarr, jungfrulinarter, prästkrage, ängsbräsma och knölsmörlomma. Marken är en del av Långalmas Natura 2000-område.

Bilaga 5 Ajourhållnings- och handlägningsprocess

En schematisk presentation på ajourhållnings- och handlägningsprocess i samverkan med befintlig ajourhållningsprocess för blockdatabasen. Rutiner och arbetssätt behöver utredas vidare.

Ajourhållning markklass,
Samverkan markklass-block

Målsättning:
"ett myndighetsbesök per kund och år"

I slutändan är det
kunder som
räknas in i
prioriteringen

